

Аналіз витрат населення

Витрати населення визначаються як його кінцеве споживання та аналізуються за такими складовими:

- обсяг та структура витрат на купівлю продуктів харчування і споживчих промислових товарів;
- витрати на оплату послуг;
- податки, обов'язкові платежі та добровільні внески;
- приріст заощаджень у вкладах за придбання цінних паперів.

Витрати на споживання продуктів харчування та промислових товарів залежать від купівельної спроможності населення, яка визначається, як зазначалось вище, реальною заробітною платою, а також рівнем заощаджень і освіти.

Для аналізу використовується показник „**місткість споживчого ринку**” (O_c):

$$O_c = Q_c + Z_c + M_c + X_c,$$

де Q_c – обсяг виробництва споживчих товарів;

Z_c – залишки товарних запасів;

M_c – обсяг імпорту споживчих товарів;

X_c – обсяг експорту споживчих товарів.

Потенційна місткість споживчого ринку – це здатність його суб'єктів купити (спожити) товари. Реальна місткість відхиляється від потенційної, характеризує обсяг фактичної реалізації товарів і визначається особистими та суспільними потребами.

Витрати на оплату послуг (охорони здоров'я, освіти, транспортних, житлово-комунальних) значною мірою залежать від платності, пільговості або безоплатності цих послуг. Отже, розвиток самої соціальної сфери впливає на рівень життя населення. У зв'язку з цим доцільно ознайомитись з показниками, які характеризують рівень розвитку соціальної сфери.

До **показників рівня розвитку охорони здоров'я** належать: кількість і структура медичних закладів, кількість лікарів, рівень захворюваності – кількість днів непрацездатності, показники інвалідності та виробничого травматизму.

До **показників рівня розвитку освіти** (дошкільних, початкових, середніх, вищих): кількість навчальних закладів за формами власності (державні, приватні, муніципальні); кількість учнів та студентів у навчальних закладах за їх видами та формами власності; матеріальна база закладів освіти; витрати на утримання дітей у дошкільних та шкільних навчальних закладах.

Показники рівня розвитку культури: середній термін навчання однієї особи віком до 25 років (узагальнюючий показник, прийнятий у

світовій практиці); кількість закладів культури за типами (бібліотеки, музеї, театри, кінотеатри); сума коштів, спрямованих на розвиток культури тощо.

Транспортне забезпечення характеризується показниками: плата за проїзд у міському транспорті; витрати на міський транспорт.

Показники забезпеченості житлом: загальна площа житлового фонду, площа на душу населення; рівень та динаміка оплати житлово-комунальних послуг.

Важливим результатом аналізу є виявлення **частки та динаміки податків і обов'язкових платежів**. За умови їх зростання зменшується безподатковий дохід, а це, у свою чергу, ускладнює процес заощаджень. Зростання частки витрат на обов'язкову оплату послуг не завжди свідчить про високий рівень споживання цих послуг. Таке явище може мати місце і за умови зростання різних тарифів за одночасного зменшення споживання послуг.

Споживання основних продуктів харчування визначається в кілограмах на душу населення за такими видами: м'ясо та м'ясопродукти, молоко та молочні продукти, яйця (штук), риба та рибопродукти, цукор, олія, картопля, овочі та фрукти, хлібні продукти. Ці показники розраховуються в абсолютному, відсотковому співвідношенні та в динаміці. Якщо виявляється постійне зниження рівня споживання основних продуктів харчування, то це вказує на його неповноцінність та незбалансованість. Крім того, за міжнародними стандартами витрати на харчування в обсязі 50% від доходів сім'ї та вище свідчать про низький рівень життя в країні.

Розрахунки **природного приросту населення** дозволяють виявити його позитивну або негативну динаміку. Якщо цей показник зростає, то це означає, що в країні має місце перевищення народжуваності над смертністю, тривалість життя висока. Але може виникнути і несприятливий процес депопуляції, який супроводжується, як правило, низьким показником середньої тривалості життя і свідчить про те, що внаслідок постійного перевищення смертності над народжуваністю природний приріст населення знижується.

Важливим показником рівня життя населення є **частка витрат на соціальну сферу** в державному бюджеті та стан соціальної інфраструктури. Зменшення частки цих витрат, особливо на охорону здоров'я та освіту, відкидає країну за рівнем інтелектуального потенціалу далеко назад. Коливання у темпах зміни кількості населення з вищою освітою впливає і на ринок праці, на якому коливатиметься пропозиція робочої сили та змінюватиметься її якість.

Використання вільного часу характеризується показниками: кількість закладів відпочинку, туризму, спорту; вартість путівок до туристичних, санаторно-курортних закладів; витрати на екскурсійне, культурно-масове обслуговування.

Крім зазначених показників за рекомендаціями ООН рівень життя характеризується показниками стану здоров'я нації, рівня освіти населення, зайнятості, житлових умов, соціального забезпечення тощо.

Використана література:

1. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Пік”, 2009. – 548 с. : іл.
2. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – [2-ге вид., випр.]. – Кіровоград : „КОД”, 2010. – 548 с. : іл.
3. Яковенко Р. В. Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Дидактичний довідник / Роман Яковенко. – [Вид. 2-ге, випр.]. – Кіровоград : видавець Лисенко В.Ф., 2015. – 130 с.
4. Яковенко Р. В. Основи теорії економіки для технічних спеціальностей : навч. посіб / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Поліграф-Сервіс”, 2009. – 120 с. : іл.
5. Яковенко Р. В. Державне регулювання економіки : конспект лекцій / Роман Яковенко. – Кіровоград : КНТУ, 2012. – 40 с. : іл.

Р. В. ЯКОВЕНКО,

к.е.н., доцент